

Een gediscrimineerde vrouw

Citation for published version (APA):

de Groot, G-R. (2003). Een gediscrimineerde vrouw. In *Vijfentwintig Nederlanders: bewerkte adviezen en casus over de toepassing van de Nederlandse nationaliteitswetgeving* (pp. 181-198). Reed Business.

Document status and date:

Published: 01/01/2003

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

C 22 Een gediscrimineerde vrouw

Casus¹

Mevrouw Alicia Grootbrood is op 18 juli 1942 in Suriname geboren. Bij haar geboorte verwierf zij de Nederlandse nationaliteit. Op 25 november 1975 (de dag van het onafhankelijk worden van Suriname) woonde Alicia Grootbrood in Nederland. Ingevolge de Toescheidingsovereenkomst inzake nationaliteiten tussen Nederland en Suriname heeft zij daardoor de Nederlandse nationaliteit behouden. Zij voldeed immers niet aan de in artikel 3 of andere artikelen van de Toescheidingsovereenkomst geformuleerde voorwaarden, die verwerving van rechtswege van de Surinaamse nationaliteit en het daaraan in artikel 2 gekoppelde verlies van de Nederlandse nationaliteit bewerkstelligden.

Begin 1976 vertrok Alicia Grootbrood naar Suriname in verband met een voorgenomen huwelijk. Zij huwde op 20 maart 1976 in Paramaribo met de in Suriname geboren Arthur Heelheid, die op de dag van de onafhankelijkheid van Suriname in Suriname woonachtig was en derhalve krachtens artikel 3 Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname de Surinaamse nationaliteit had verkregen en daarom conform artikel 2 Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname de Nederlandse had verloren.

1. Deze casus werd mij in 1994 voorgelegd door mr. Cees van Schie, Advocatenkollectief Berg en Dalseweg, Nijmegen. Dossiernummers Ministerie van Justitie 443179/94/IND en 419682/94/IND. Over deze casus is eerder gepubliceerd in *Migranterecht* 1995, pp. 127-133.

Op 14 april 1977 opteerde Alicia Grootbrood voor de Surinaamse nationaliteit – volgens haar zeggen – om eenheid van nationaliteit tot stand te brengen in haar gezin. Zij verloor daardoor de Nederlandse nationaliteit.

De Kantonrechter te Paramaribo sprak bij vonnis van 21 juni 1993 de echtscheiding tussen Alicia Grootbrood en Arthur Heelhuid uit, welke echtscheiding op 28 juni 1993 werd ingeschreven in de betreffende registers.

Aangetekend zij dat Alicia Grootbrood reeds voordat zij trouwde een duurzame gemeenschappelijke huishouding had gehad met de heer Heelhuid, waaruit in 1972 respectievelijk 1973 twee kinderen geboren zijn. Deze kinderen zijn in Suriname geboren, maar waren op de onafhankelijkheidsdag bij hun moeder in Nederland. Deze kinderen behielden op die dag derhalve de Nederlandse nationaliteit, maar verloren deze later gedurende hun minderjarigheid door verwerving van de Surinaamse. Op grond van het bepaalde in artikel 6, vierde lid, Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname bezaten deze kinderen evenwel een retro-optierecht op de Nederlandse nationaliteit, waarvan inmiddels gebruik is gemaakt.

Mevrouw Grootbrood verblijft sinds september 1993 weer in Nederland en heeft op 17 september 1993 een optieverklaring ter verwerving van de Nederlandse nationaliteit afgelegd. De vraag is thans of zij door die optieverklaring inderdaad de Nederlandse nationaliteit heeft verworven.

I Inleidende opmerkingen

In dit advies zullen achtereenvolgens de volgende punten aan de orde worden gesteld. In de eerste plaats zal sub 2 worden aangegeven op grond van welke nationaliteitsrechtelijke bepalingen Alicia Grootbrood in 1993 wellicht een optierecht op de Nederlandse nationaliteit bezat, zodat door haar middels het afleggen van een optieverklaring de Nederlandse nationaliteit is verworven. Daarna zullen in paragraaf 3 aantekeningen over de nationaliteitsrechtelijke positie van Alicia Grootbrood in de jaren 1976-1978 worden gemaakt. Vervolgens zullen sub 4 opmerkingen over het afleggen van optieverklaringen in het algemeen aan de orde worden gesteld, uitmondend in een antwoord op de vraag op grond van welke sub 3 aangegeven gronden Alicia Grootbrood de Surinaamse nationaliteit heeft verworven. In het perspectief van de opmerkingen sub 3 en 4 zal dan sub 6 worden nagegaan of Alicia Grootbrood door haar in 1993 afgelegde optieverklaring de Nederlandse nationaliteit heeft verworven.

2 Mogelijke optierechten in 1993

Het Nederlandse nationaliteitsrecht (inclusief internationale verdragen die Nederland binden) kent twee bepalingen die zouden hebben kunnen bewerkstelligen dat Alicia Grootbrood ten tijde van het afleggen van haar optieverklaring in 1993 inderdaad een optierecht op de Nederlandse nationaliteit bezat, zodat zij door het afleggen van haar verklaring Nederlandse is geworden.

In aanmerking komen artikel 28 Rijkswet op het Nederlanderschap en artikel 7, tweede lid, Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname. Deze artikelen luiden:

Artikel 28 RWN¹

De vrouw die het Nederlanderschap heeft verloren door of in verband met haar vóór de inwerkingtreding van deze Rijkswet gesloten huwelijk, verkrijgt het Nederlanderschap door het afleggen van een daartoe strekkende verklaring, welke moet worden afgelegd binnen een jaar na de ontbinding van dat huwelijk of binnen een jaar nadat zij van die ontbinding heeft kunnen kennis nemen. Deze verkrijging werkt terug tot de datum van ontbinding van het huwelijk.

Artikel 7 TOS

1 Indien ingevolge deze Overeenkomst de nationaliteit van een echtgenoot wordt gewijzigd, heeft elk der echtelieden de bevoegdheid de nationaliteit van de andere echtgenoot te verkrijgen door binnen vijf jaar na die wijziging de wil daartoe te kennen te geven, mits de echtelieden op de dag van de kennisgeving beiden woonplaats of werkelijk verblijf hebben in hetzelfde land.

2 Personen als in lid 1 bedoeld die een kennisgeving als daar bedoeld hebben gedaan, verkrijgen na de ontbinding van het huwelijk of de nietigverklaring daarvan de nationaliteit die zij onmiddellijk voor het doen van die kennisgeving bezaten, door binnen drie jaar na de ontbinding of nietigverklaring van het huwelijk hun wil daartoe te kennen te geven.

In paragraaf 5 zal worden uitgewerkt hoe deze voorschriften moeten worden uitgelegd en of Alicia Grootbrood op grond van (één van) deze bepalingen in 1993 weer Nederlandse is geworden.

1. In de redactie van 1985. Artikel 28 werd per 1 april 2003 gewijzigd.

3 De nationaliteitsrechtelijke positie van Alicia Grootbrood in de jaren 1976-1978

Hoewel zij in Suriname is geboren, was Alicia Grootbrood ook direct na de onafhankelijkheid van Suriname nog Nederlandse. Zij vestigde zich echter daarna in Suriname. Er bestonden voor haar diverse mogelijkheden om de Surinaamse nationaliteit te verwerven en diensgevolge de Nederlandse nationaliteit te verliezen.

a Door Nederland te verlaten en zich in Suriname te vestigen liep zij het risico dat zij door een tijdsverloop van twee jaar het Nederlanderschap zou verliezen door verwerving van de Surinaamse nationaliteit krachtens het bepaalde in artikel 5, tweede lid, TOS. Dat artikellid en het daarmee nauw samenhangende eerste lid luiden:

1 Meerderjarige Nederlanders die in Suriname zijn geboren of die, buiten Suriname geboren zijnde, behoren tot een van de in artikel 4 onder b omschreven groep van personen en die op het tijdstip van de inwerkingtreding van deze Overeenkomst buiten Suriname hetzij woonplaats, hetzij werkelijk verblijf hebben, verkrijgen, ook buiten Suriname, de Surinaamse nationaliteit door voor 1 januari 1986 hun wil daartoe te kennen te geven.

2 De in lid 1 bedoelde personen hebben het recht te allen tijde met hun gezin onvoorwaardelijk tot Suriname te worden toegelaten en daar in alle opzichten als Surinamer te worden behandeld. Zij verkrijgen van rechtswege de Surinaamse nationaliteit, indien zij gedurende twee jaren in Suriname hetzij woonplaats, hetzij werkelijk verblijf hebben.

b Uit het zo-even sub a geciteerde blijkt tevens dat mevrouw Grootbrood de Surinaamse nationaliteit ook door het afleggen van een optieverklaring ex artikel 5, eerste lid, TOS kon verwerven.

c Het is verder de vraag of mevrouw Grootbrood ook niet een optierecht krachtens het bepaalde in artikel 7, eerste lid, TOS bezat. Daarvoor moet worden nagegaan of artikel 7 ook van toepassing was op een persoon die pas na de onafhankelijkheid van Suriname echtgenoot is geworden van een persoon, wiens nationaliteit door de TOS werd gewijzigd.

De vraag of Alicia Grootbrood ook een optierecht ex artikel 7 Toescheidingsovereenkomst op de Surinaamse nationaliteit bezat, is met name relevant omdat personen die een optierecht van artikel 7, eerste lid, TOS gebruikten – zonder enige twijfel – een retro-optierecht op het Nederlandschap verwierven, terwijl zulks mogelijkerwijze niet het geval was voor diegenen die de Surinaamse nationaliteit krachtens artikel 5, eerste of tweede lid, Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname verwierven. In paragraaf 5 wordt hieraan nog nadere aandacht besteed.

d Ten slotte had Alicia Grootbrood door haar huwelijk met een Surinamer een optierecht op de Surinaamse nationaliteit op grond van artikel 12 van de Surinaamse nationaliteitswet. De tekst van dat artikel en de daarmee direct samenhangende bepalingen van de artikelen 13 t/m 15 luiden:

Artikel 12

De niet-Surinaamse vrouw, wier man bij het sluiten van het huwelijk Surinamer was, verkrijgt de Surinaamse nationaliteit door haar wil daartoe te kennen te geven aan de bij artikel 19 bedoelde autoriteit, indien op de dag van de kennisgeving het huwelijk voortduurt en de man nog Surinamer is.

Artikel 13

De Surinaamse vrouw, die gehuwd is met een niet-Surinamer en daardoor dezelfde nationaliteit verkrijgt als haar man verliest de Surinaamse nationaliteit door haar wil daartoe te kennen te geven aan de bij artikel 19 bedoelde autoriteit.

Artikel 14

1 De vrouw, die bij of tijdens haar huwelijk de Surinaamse nationaliteit heeft verloren in het geval en op de wijze in artikel 13 bedoeld, herkrijgt deze nationaliteit te rekenen vanaf de dag van ontbinding van het huwelijk door haar wil daartoe binnen het jaar na de ontbinding of binnen het jaar nadat zij van die ontbinding heeft kunnen kennisnemen, te kennen te geven aan de in artikel 19 bedoelde autoriteit.

2 De kennisgeving kan ook later worden gedaan indien de vrouw niet hertrouwd is, tenminste een jaar woonplaats heeft in Suriname en na de ontbinding van het huwelijk geen andere nationaliteit door haar wil heeft verkregen. In dit geval herkrijgt de vrouw de Surinaamse nationaliteit op de dag van die kennisgeving.

Artikel 15

1 De vrouw, die de Surinaamse nationaliteit door haar huwelijk met een Surinamer heeft verkregen, of die tegelijk met haar man tot Surinaamse is genaturaliseerd, verliest de Surinaamse nationaliteit, te rekenen van de dag van de ontbinding van het huwelijk af, door haar wil daartoe binnen het jaar na die ontbinding of binnen het jaar nadat zij van de ontbinding heeft kunnen kennismemen, te kennen te geven aan de bij artikel 19 bedoelde autoriteit, indien de vrouw op de dag van de kennisgeving naast de Surinaamse nationaliteit nog een andere nationaliteit bezit.

2 De kennisgeving kan ook later worden gedaan. In dat geval wordt de Surinaamse nationaliteit verloren op de dag van kennisgeving.

Na lezing van de voorgaande voorschriften is duidelijk dat Alicia Grootbrood op 14 april 1977 – dat wil zeggen op de dag waarop zij een optieverklaring voor de Surinaamse nationaliteit aflegde – ten minste twee (artikel 5, eerste lid, Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname en artikel 12 Surinaamse nationaliteitswet) en wellicht zelfs drie (ook nog artikel 7, eerste lid, Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname) optierechten op die nationaliteit bezat. Op het van haar optieverklaring opgemaakte formulier is kennelijk slechts artikel 5, eerste lid, Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname als grondslag voor het rechtsgevolg van de optieverklaring vermeld (zie het schrijven van het Ministerie van Justitie d.d. 5 januari 1994, kenmerk 419682/IND). Deze vermelding bewerkstelligt evenwel niet dat de andere vermelde artikelen als grondslag voor de optieverklaring zijn geëcarteerd. Elk van deze artikelen kon het rechtsgevolg van de afgelegde verklaring dragen. Het vermelden van een bepaalde grondslag moet worden gekwalificeerd als een administratieve handeling zonder enige juridische relevantie. Indien niet aan alle, doch slechts aan één of twee van deze grondslagen een retro-optierecht gekoppeld zou zijn, is het desbetreffende retro-optierecht verworven, ook indien een dergelijke mogelijkheid tot terugopteren bij voorbeeld niet na een optie ex artikel 5, eerste lid, Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname zou bestaan. Ter verduidelijking van deze conclusie worden in een volgende paragraaf enkele opmerkingen over het karakter van een optieverklaring gemaakt.

4 Opmerkingen over het afleggen van optieverklaringen¹

Uit de Handleiding voor de toepassing van de Rijkswet op het Nederlandschap (neergelegd in een circulaire van de staatssecretaris van Justitie van 29 januari 1985)² blijkt reeds dat voor het afleggen van een optieverklaring geen speciale formaliteiten nodig zijn. Zulks wordt nog eens onderstreept door de uitspraak van de Hoge Raad van 28 september 1990, *NJ* 1991, 293, waarin ons hoogste rechtscollege heeft beslist dat een optieverklaring niet alleen geldig is afgelegd, indien een schriftelijke verklaring is ondertekend, maar zo'n optie ook uit feitelijke omstandigheden kan worden afgeleid. Deze beslissing van de Hoge Raad is met name van belang voor alle gevallen waarin iemand een optierecht op onze nationaliteit heeft gehad, maar de termijn binnen welke had moeten worden geopteerd, intussen is verstreken zonder dat een schriftelijke optieverklaring is opge maakt. Uit de beslissing blijkt tegelijkertijd dat het afleggen van een optieverklaring een uitermate informele aangelegenheid is.

Welke feiten lagen ten grondslag aan de beslissing die de Hoge Raad heeft genomen? In augustus 1976, dus zo'n negen maanden na de onafhankelijkheid van Suriname vervoegde een in Suriname woonachtige dame zich op de Nederlandse ambassade in Paramaribo voor het verkrijgen van een Nederlands paspoort teneinde een reisje naar Caracas te kunnen maken. Zij was in het gezelschap van haar schoonzuster en een verre nicht. Door een lid van het ambassadepersoneel werd haar toen meegedeeld dat zij – krachtens de Toescheidingsovereenkomst tussen Nederland en Suriname – de Surinaamse nationaliteit had verkregen en dat zij dus een Surinaams paspoort moest aanvragen. Mevrouw protesteerde – dit is essentieel in de casus – en wees erop dat haar vader in Nederland was geboren en de Nederlandse nationaliteit bezat en dat ook zij het Nederlandschap wenste te behouden. Mevrouw werd – om het kort en bondig te zeggen – afgepoeierd en besloot daarom maar op een Surinaams paspoort naar Venezuela te reizen.

1. Er zij op gewezen dat de uitoefening van een optierecht en de gevolgen daarvan door de Rijkswet van 21 december 2000, Stb. 618 (in werking getreden op 1 januari 2003) drastisch is veranderd. Sinds 1 januari 2003 is de optieverklaring (*ex mune*) een aan een bepaalde vorm gebonden handeling geworden, die bovendien – willen rechtsgevolgen optreden – nog eens door de overheid moet worden aanvaard. Optieverklaringen op grond van de TOS blijven echter vormvrij.
2. Editie Schuurman en Jordens 209, zevende druk, Zwolle 1994, p. 99.

Vele jaren later komt mevrouw in Nederland terecht. Daar ontdekt een goede advocaat dat mevrouw krachtens artikel 10 Toescheidingsovereenkomst voor het Nederlanderschap had kunnen opteren. De optietermijn was echter op 25 november 1976 verstreken. Mevrouw herinnert zich op dat ogenblik haar bezoek aan de ambassade in Paramaribo en moppert waarschijnlijk over het feit dat de desbetreffende ambtenaar haar op dat ogenblik niet heeft medegedeeld dat ze een optierecht bezat. Vervolgens herinnert zich de advocaat dat een optieverklaring naar Nederlands recht een vormloze rechtshandeling is en het ondertekenen van een optieformulier geen constitutief vereiste is. Een procedure ex artikel 17 Rijkswet op het Nederlanderschap werd gestart ter vaststelling van het feit dat mevrouw in kwestie door optie Nederlandse was geworden en werd gewonnen. De Hoge Raad oordeelde vervolgens:

In het licht van deze feiten is niet begrijpelijk dat de rechtbank heeft geoordeeld dat onvoldoende was gebleken dat verzoekster de door haar gestelde optieverklaring heeft afgelegd.

De functionaris tot wie verzoekster zich richtte behoorde immers tot de autoriteiten aan wie een kennisgeving als bedoeld in artikel 10 van de Toescheidingsovereenkomst kon worden gedaan, en moet uit haar voormelde uittalingen hebben begrepen zowel dat verzoekster behoorde tot hen die, hoewel in Suriname geboren, zich nauwer met Nederland dan met Suriname verbonden voelden, als dat haar aanspraak op een Nederlands paspoort slechts kon worden gehonoreerd indien zij, nu dat nog kon, alsnog gebruik maakte van de voor deze groep voorziene optiemogelijkheid van artikel 10. Onder deze omstandigheden had de betrokken functionaris zich behoren te realiseren dat in verzoeksters uittalingen een wilsverklaring als in dat artikel bedoeld besloten lag, mede in aanmerking genomen dat – zoals de Rb. kennelijk, terecht, heeft aangenomen – zodanige verklaring ook mondeling kon worden afgelegd en niet aan een bepaalde formulering was gebonden.

Uit het vormvrije karakter van het afleggen van een optieverklaring kan worden geconcludeerd, dat van de optant niet wordt (respectievelijk: kan worden) verlangd dat hij of zij de grondslag van zijn optierecht aangeeft. De optieverklaring is vormvrij; indien derhalve een optierecht bestaat, wordt door het afleggen van een verklaring die als optieverklaring kan worden gekwalificeerd, de nationaliteit verworven. Indien diverse optierechten bestaan, worden al deze grondslagen tegelijkertijd geactiveerd. In dit verband zij – bij wijze van *obiter dictum* – nog geattendeerd op een uitspraak van AG Mok in zijn conclusie voor NJ 1984, 387:

Anderzijds zou ik geen grote betekenis willen toekennen aan het verdragsartikel op grond waarvan verzoekers echtgenote voor het Surinamerschap zou hebben geopteerd. Het gaat hier om een met de hand onder een bepaald cijfer op een formulier geplaatst streepje. Een vergissing is daarbij niet uitgesloten.

Uit het voorgaande volgt dat *niet* kan worden gesteld dat Alicia Grootbrood uitsluitend ex artikel 5, eerste lid, Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname de Surinaamse nationaliteit heeft verworven en derhalve een retro-optierecht op het Nederlandschap zou missen. Zij heeft de Surinaamse nationaliteit eveneens ex artikel 12 van de Surinaamse nationaliteitswet verworven en wellicht ook ex artikel 7, eerste lid, Toescheidingsovereenkomst.

5 Is Alicia Grootbrood door retro-optie weer Nederlandse geworden?

Achtereenvolgens zal nu in het perspectief van het voorgaande worden nagegaan of Alicia Grootbrood ex artikel 28 Rijkswet op het Nederlanderschap of artikel 7 TOS het Nederlanderschap door het afleggen van een (retro-)optie heeft verworven in 1993.

a Alicia Grootbrood heeft binnen de in artikel 28 Rijkswet op het Nederlanderschap aangegeven termijn geopteerd. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat, nu het om een persoon van Nederlands-Surinaamse origine gaat, een optiemogelijkheid ex artikel 28 zou ontbreken en uitsluitend retro-optiemogelijkheden van de Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname in aanmerking zouden komen. Artikel 28 Rijkswet op het Nederlanderschap is immers ruim geformuleerd. Mevrouw Grootbrood heeft in 1993 derhalve met rechtsgevolg een optieverklaring voor het Nederlanderschap afgelegd, mits zij haar Nederlanderschap 'door of in verband met haar (...) huwelijk' heeft verloren.

In de parlementaire geschiedenis van de totstandkoming van het onderhavige artikel is niets te vinden over de wijze waarop de woorden 'door of in verband met haar (...) huwelijk' moeten worden uitgelegd. Wel blijkt uit die parlementaire geschiedenis het uitermate nauwe verband met artikel 8b Wet op het Nederlanderschap en het ingezetenschap, zoals dit van 1964 tot 1985 gold. De tekst van dit artikel luidde:

De vrouw, die bij of tijdens haar huwelijk het Nederlandschap verloren heeft overeenkomstig artikel 8a, dan wel door dezelfde nationaliteit als die van haar man door haar wil te verkrijgen, wordt Nederlander, te rekenen van de ontbinding van het huwelijk af, door haar wil daartoe binnen het jaar na die ontbinding of binnen het jaar nadat zij van die ontbinding heeft kennis kunnen nemen, te kennen te geven aan de bij artikel 12a bedoelde autoriteit. De kennisgeving kan ook later worden gedaan indien de vrouw niet hertrouwd is, tenminste een jaar woonplaats heeft in het Koninkrijk en na de ontbinding van het huwelijk geen andere nationaliteit door haar wil heeft verkregen. In dit geval wordt de vrouw Nederlander op de dag van de kennisgeving.

Over de wetsgeschiedenis van artikel 8b WNI zij het volgende opgemerkt. Het onderhavige artikel werd in 1963 ingevoegd en werd tot de invoering van de Rijkswet op het Nederlandschap niet gewijzigd. De bepaling was van toepassing op vrouwen die op of na 1 januari 1964 de Nederlandse nationaliteit staande huwelijk en op de in het artikel genoemde gronden, hebben verloren. Voor vrouwen die vóór 1 maart 1964 de Nederlandse nationaliteit door of ten gevolge van het huwelijk hebben verloren waren corresponderende regelingen opgenomen in de Overgangsbepalingen III en V van de wet van 14 november 1963, Stb. 467, die beoogde de Wet op het Nederlandschap en het ingezetenschap in overeenstemming te brengen met het op 20 februari 1957 te New York totstandgekomen Verdrag inzake de nationaliteit van de gehuwde vrouw. Artikel 8b werd ruim uitgelegd. De kennisgeving als bedoeld in dat artikel kon bijvoorbeeld ook worden gedaan door de vrouw wier te goeder trouw aangegaan huwelijk nietig verklaard was en die na de nietigverklaring de door het huwelijk verkregen vreemde nationaliteit heeft behouden (vergelijk reeds HR 3 december 1952, NJ 1953, 784 over een soortgelijke optiemogelijkheid ex artikel 8 WNI).

De toelichting op artikel 8b Wet op het Nederlandschap en het ingezetenschap luidde (zie Hand. II 1962-1963 (wetsontwerp 6956 R. 306), nr. 3, p. 5):

Volgens het geldende recht (artikel 8) kan de vrouw, die door of tengevolge van haar huwelijk het Nederlandschap heeft verloren, na ontbinding van het huwelijk het Nederlandschap terugkrijgen, door het doen van een daartoe strekkende kennisgeving. Het is billijk zodanig recht onder het nieuwe stelsel ook te verlenen aan de vrouw, die, ter wille van de eenheid in haar gezin op het stuk van de nationaliteit, het Nederlandschap heeft opgegeven, of wel doordat zij afstand heeft gedaan van het Nederlandschap omdat

zij ook dezelfde nationaliteit als de man bezat (artikel 8a, nieuw) of wel doordat zij door haar wil de nationaliteit van haar man heeft verkregen. De desbetreffende voorziening is opgenomen in artikel 8b (nieuw).

Dezelfde toelichting stelt een pagina verderop (zie Hand. II 1962-1963 (wetsontwerp 6956 R. 306), nr. 3, p. 6):

De Nederlandse vrouw, die in verband met haar huwelijk met een niet-Nederlander, door haar wil de nationaliteit van haar man heeft verkregen en dientengevolge het Nederlanderschap heeft verloren, behoort gelegenheid te hebben na de ontbinding van het huwelijk het Nederlanderschap te herkrigen door een daartoe strekkende verklaring af te leggen. Deze voorziening komt in strekking overeen met die van artikel 8 (oud). Een overeenkomstige voorziening komt wenselijk voor ten aanzien van de vrouw, die met gebruikmaking van artikel 8a (nieuw) afstand heeft gedaan van het Nederlanderschap omdat zij tevens dezelfde vreemde nationaliteit bezat als haar echtgenoot en zij de voorkeur gaf enkel aan het bezit van de nationaliteit van haar man...

Artikel 8a Wet op het Nederlanderschap en het ingezetenschap waaraan artikel 8b refereerde, luidde overigens:

De Nederlandse vrouw die gehuwd is met een niet-Nederlander en dezelfde nationaliteit bezit als haar man, verliest het Nederlanderschap door haar wil daartoe te kennen te geven aan de bij artikel 12a bedoelde autoriteit.

Het valt op dat het zo-even aangehaalde artikel 8b WNI in afwijking van artikel 28 Rijkswet op het Nederlanderschap spreekt over 'bij of tijdens haar huwelijk het Nederlanderschap verloren heeft overeenkomstig artikel 8a, dan wel door dezelfde nationaliteit als die van haar man door haar wil te verkrijgen'. Hoe is deze discrepantie in formulering te verklaren? Heeft de wetgever bewust een engere omschrijving willen geven, of heeft de wetgever hetzelfde pregnanter willen verwoorden?

Uit de parlementaire geschiedenis blijkt niet dat de wetgever bij de formulering van artikel 28 Rijkswet op het Nederlanderschap (in de redactie van 1985) iets heeft willen veranderen aan het toepassingsgebied van het retro-optierecht van artikel 8b. Integendeel, men heeft dit retro-optierecht door het opnemen van artikel 28 Rijkswet op het Nederlanderschap willen continueren. Daarbij moest echter wel de redactie van de retro-optiebepaling

drastisch worden gewijzigd, daar het niet elegant zou zijn geweest om in de nieuwe tekst (thans artikel 28 Rijkswet op het Nederlandschap) te refereren aan het oude artikel 8a Wet op het Nederlandschap en het ingezetenschap. Men dient echter aan te nemen dat het toepassingsgebied van artikel 28 Rijkswet op het Nederlandschap ten minste overeenkomt met artikel 8b Wet op het Nederlandschap en het ingezetenschap, dus ook gevallen omvat waarin een vrouw door haar wil dezelfde nationaliteit als die van haar man verkrijgt.

Een dergelijke ruime opvatting betreffende het toepassingsgebied van artikel 28 RWN is ook gerechtvaardigd in het perspectief van de achtergronden van dit retro-optierecht. Tot 1985 streefde de Nederlandse wetgever naar nationaliteitsrechtelijke eenheid in een gezin. Tot 1 maart 1964 verwierf de buitenlandse die met een Nederlander in het huwelijk trad automatisch diens nationaliteit; in de periode 1964-1985 kon zij deze nationaliteit door een eenvoudige optieverklaring verkrijgen. De Nederlandse wetgeving ging ervan uit dat andere nationaliteitswetgevers hetzelfde doel met soortgelijke middelen nastreefden. De met een buitenlander huwende Nederlandse, verloor derhalve tot 1964 haar Nederlandschap indien zij de nationaliteit van haar echtgenoot verwierf; in de periode 1964-1985 was zulks niet meer het geval, maar het werd haar wel gemakkelijk gemaakt haar Nederlandschap op te geven en daardoor te bewerkstelligen dat in haar gezin alle leden uitsluitend één bepaalde (vreemde) nationaliteit hadden. Dit streven naar nationaliteitsrechtelijke eenheid in een gezin bewerkstelligde dat een met een vreemdeling gehuwde vrouw dikwijls haar oorspronkelijke nationaliteit verloor, respectievelijk opgaf, en daardoor het streven van de wetgever realiseerde. De wetgever heeft echter terdege beseft dat ook gezinnen waarin slechts één nationaliteit voorkomt uit elkaar kunnen vallen. Juist in een dergelijke situatie zou een ex-Nederlandse vrouw die de nationaliteit van haar man heeft aangenomen, kunnen betreuren dat zij haar Nederlandschap heeft verloren. Om dat gegeven te compenseren werd een retro-optierecht geschapen.

De retro-optiebepaling van artikel 28 RWN dient in het licht van het voorgaande ruim te worden geïnterpreteerd. Een dergelijk optierecht bestaat niet slechts indien verlies van het Nederlandschap is opgetreden vanwege het verwerven van een vreemde nationaliteit op grond van een specifiek op vreemde vrouwen van onderdanen gerichte bepalingen in buitenlandse nationaliteitswetten. Artikel 28 wil niet uitsluitend het verlies in die gevallen compenseren, maar het verlies in alle gevallen waarin in ruime zin een

vrouw in verband met haar huwelijk met een vreemdeling diens vreemde nationaliteit heeft verworven op grond van hetzij een specifieke op zulke vrouwen gerichte verwervingsgrond, hetzij op grond van algemene verwervingsgrond gebaseerd op feiten die tot stand zijn gekomen in verband met het huwelijk. Van dit laatste is zelfs sprake, indien bijvoorbeeld een Nederlandse in verband met haar huwelijk naar het land van haar (toekomstige) echtgenoot is geëmigreerd en daar na langdurig verblijf is genaturaliseerd. Aangenomen dient te worden dat de emigratie verband hield met het huwelijk, zodat de nationaliteitsmutatie verband hield met het huwelijk.

Een dergelijke ruime interpretatie van artikel 28 RWN is ook in overeenstemming met door Nederland aangegane volkenrechtelijke verplichtingen. Zoals zo-even werd beschreven, houdt het retro-optierecht verband met het feit dat gehuwde vrouwen op een redelijk eenvoudige manier de nationaliteit van hun man konden verwerven, terwijl het omgekeerde niet mogelijk was. Het retro-optierecht was een compensatie voor 'spijtoptanten'. De mogelijkheid om op eenvoudige manier de nationaliteit van de man te verwerven was gebaseerd op het reeds vermelde op 20 februari 1957 te New York totstandgekomen Verdrag inzake de nationaliteit van de gehuwde vrouw. Dat verdrag werd door Nederland evenwel op 16 januari 1992 opgezegd (buitenwerkingtreding op 16 januari 1993; zie *Tfb.* 1992, 33). De desbetreffende opzegging werd voorgeschreven door artikel 2 Rijkswet van 3 juli 1991, Stb. 1991, 355 tot goedkeuring van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (New York, 18 december 1979). Het laatst vermelde verdrag trad voor Nederland op 22 augustus 1991 in werking. Men was van oordeel dat artikel 9 van het Vrouwendiscriminatieverdrag in strijd was met het vermelde Verdrag uit 1957, zodat een opzegging van het Verdrag van 1957 noodzakelijk was. Die opzegging werd derhalve met bekwame spoed gerealiseerd. In het perspectief van die opzegging van het Verdrag uit 1957 zou het uitermate onlogisch zijn om artikel 28 Rijkswet op het Nederlandschap restrictief te interpreteren. De regeling was immers bedoeld om de mede vanwege het Verdrag uit 1957 indirect gediscrimineerde vrouw rechtens wat tegemoet te komen. Het handhaven van artikel 28 en het zeer ruim interpreteren van dit artikel passen derhalve bij de opvatting dat het uitgangspunt van het Verdrag van 1957 moet worden verworpen en harmonieert met de bedoeling van artikel 9 van het Vrouwendiscriminatieverdrag. Het restrictief uitleggen van artikel 28 zou een versterking van de vroeger door onze wetgever bewerkstelligde indirecte discriminatie van met buitenlanders gehuwde Nederlandse vrou-

wen impliceren en moet derhalve in perspectief van artikel 9 van de hand worden gewezen.

In het perspectief van het voorgaande dient nu in concreto te worden nagegaan of Alicia Grootbrood in 1977 'door of in verband met haar huwelijk' de Surinaamse nationaliteit heeft verworven en diensgevolge de Nederlandse heeft verloren.

a Van een dergelijk verwerving 'in verband met het huwelijk' is in elk geval sprake, indien de verwerving van de Surinaamse nationaliteit gebaseerd is op artikel 12 van de Surinaamse nationaliteitswet. Nadere motiveering van dit punt is overbodig. De gelijkenis van artikel 12 van de Surinaamse nationaliteitswet met artikel 8 Wet op het Nederlanderschap en het ingezetenschap is evident en uit historische gronden begrijpelijk.

b Ook indien Alicia Grootbrood haar Nederlanderschap echter heeft verloren vanwege het verwerven van de Surinaamse nationaliteit op grond van de Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname, is er sprake van verkrijging van de vreemde nationaliteit 'in verband met het huwelijk'. In het geval van een verwerving ex artikel 7, eerste lid, TOS is zulks evident, maar ook in geval van een verwerving van de Surinaamse nationaliteit ex artikel 5, eerste lid, TOS is daarover geen twijfel mogelijk. Door het desbetreffende optierecht te gebruiken, heeft Alicia Grootbrood het door de Nederlandse en de Surinaamse wetgever nagestreefde doel van eenheid van nationaliteit binnen een gezin gerealiseerd. Zelfs indien zij de Surinaamse nationaliteit pas later op grond van artikel 5, tweede lid, TOS zou hebben verworven, zou moeten worden aangenomen dat deze verwerving verband zou hebben gehouden met het huwelijk. Zij is immers naar Suriname gegaan en heeft zich aldaar gevestigd met het oog op haar voornemen met de heer Heelheid in het huwelijk te treden. Dit (voorgenomen) huwelijk heeft haar nationaliteitsrechtelijk parten gespeeld. Ware zij op een in Nederland wonend persoon verliefd geworden en met deze in het huwelijk getreden, dan zou zij niet naar Suriname zijn geëmigreerd en zou de verliesgrond van artikel 5, tweede lid, Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname nooit kunnen zijn geëffectueerd.

Op grond van het voorgaande kan worden geconcludeerd dat Alicia Grootbrood mijns inziens een optierecht op het Nederlanderschap ex artikel 28 Rijkswet op het Nederlanderschap had en door daadwerkelijk binnen de in dat artikel gestelde termijn een optieverklaring af te leggen, Nederlandse is geworden. Daar het echter denkbaar is dat wordt gesteld dat een verwer-

ving van de Surinaamse nationaliteit krachtens de Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname toepassing van artikel 28 Rijkswet op het Nederlanderschap uitsluit, zal hierna nog worden nagegaan of Alicia Grootbrood wellicht ook een retro-optierecht ex de Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname bezat en derhalve door het afleggen van haar optieverklaring dan krachtens artikel 7, tweede lid, TOS weer Nederlandse is geworden.

c De strekking van artikel 7, eerste lid, Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname was dezelfde als die van artikel 8 WNI, respectievelijk artikel 12 van de Surinaamse nationaliteitswet. Door de onderhavige bepaling wilden de verdragsluitende partijen de mogelijkheid bieden om een wellicht door of krachtens de Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname verbroken nationaliteitsrechtelijke eenheid in een gezin, weer te herstellen. In tegenstelling tot de zo-even aangehaalde artikelen uit de WNI en de Surinaamse nationaliteitswet kwam het onderhavige optierecht echter aan beide echtgenoten toe, dus niet alleen aan de vrouw. Het tweede lid van artikel 7 Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname bevat vervolgens een retro-optierecht gelijkend op de bepaling van artikel 8b WNI en artikel 14 Surinaamse nationaliteitswet. Denkbaar is derhalve dat het toepassingsgebied van artikel 7, tweede lid, daarom in beginsel moet worden vastgesteld in het perspectief van de zo-even gemaakte opmerkingen over het toepassingsgebied van artikel 28 RWN, respectievelijk artikel 8b WNI. Niet slechts indien derhalve ex artikel 7, eerste lid, Toescheidingsovereenkomst geopteerd is voor de nationaliteit van een echtgenoot, zou dan een retro-optierecht ex het tweede lid bestaan, maar ook in alle andere gevallen waarin in verband met een huwelijk de nationaliteit van een echtgenoot is verworven.

Daar staat evenwel tegenover dat de bewoordingen van artikel 7, tweede lid, TOS zich tegen een dergelijk ruime interpretatie lijken te verzetten. De bepaling spreekt immers over '*Personen als in lid 1 bedoeld die een kennisgeving als daar bedoeld hebben gedaan*'. Deze uitdrukkelijke relatering aan het eerste lid kan niet over het hoofd worden gezien. Men kan nu in twee richtingen redeneren. Men kan stellen dat sprake is van een niet te accepteren lacune van de tekst van het verdrag, die moet worden opgelost door artikel 7, tweede lid, Toescheidingsovereenkomst – ondanks de tekst ervan – extensief te interpreteren. Men kan echter ook vasthouden aan de enge tekst van artikel 7, tweede lid, Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname, maar zeggen dat voor *gehuwde vrouwen* uiteraard het gebruikmaken van een

andere optiemogelijkheid onverlet blijft. Met andere woorden, gehuwde vrouwen kunnen dan ex artikel 8b WNI (tot 1 januari 1985), respectievelijk artikel 28 RWN (vanaf 1 januari 1985) *binnen een termijn van een jaar na ontbinding of nietigverklaring van hun huwelijk* terugopteren voor het Nederlandschap, terwijl gehuwde mannen en vrouwen ex artikel 7, tweede lid, Toescheidingsovereenkomst kunnen terugopteren *binnen een termijn van drie jaar na de ontbinding of nietigverklaring van hun huwelijk* indien zij ex artikel 7, eerste lid hadden geopteerd. Mijn voorkeur gaat uit naar deze laatst vermelde uitleg. Deze laatste uitleg harmoniceert ook met het zo-even ingenomen standpunt inzake de wenselijke interpretatie van artikel 28 RWN.

Het voorgaande brengt derhalve met zich dat Alicia Grootbrood in 1993 hoe dan ook een retro-optierecht op het Nederlandschap ex artikel 28 Rijkswet op het Nederlandschap had.

Bij een dergelijke restrictieve uitleg van artikel 7, tweede lid, Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname had zij uitsluitend een retro-optierecht op grond van dat artikellid, als mag worden aangenomen dat zij ten tijde van het afleggen van haar optieverklaring voor de Surinaamse nationaliteit in 1977 ook een optierecht ex artikel 7, eerste lid, Toescheidingsovereenkomst bezat. Of zulks het geval is, hangt af van het antwoord op de vraag of uitsluitend personen die op 25 maart 1975 met elkaar waren gehuwd het onderhavige optierecht bezaten. De in 1975 bij de Staatsuitgeverij gepubliceerde *Handleiding betreffende de Toescheidingsovereenkomst inzake nationaliteiten*, is daarover niet duidelijk. Voor een ontkennend antwoord pleit dat een Nederlandse, respectievelijk Surinaamse die na de onafhankelijkheid met een Surinamer, respectievelijk Nederlander in het huwelijk trad, reeds op grond van de Surinaamse, respectievelijk Nederlandse nationaliteitswetgeving voor de andere nationaliteit kon opteren. Voor een bevestigend antwoord pleit dat een Nederlander, respectievelijk een Surinamer die na de onafhankelijkheid van Suriname met een Surinaamse, respectievelijk Nederlandse huwde, geen optiemogelijkheid bezat. Indien van een Nederlands echtpaar dat zich na 25 november 1975 in Suriname vestigde de nationaliteit van één van hen muteerde op grond van artikel 5, tweede lid, Toescheidingsovereenkomst Nederland-Suriname zou bij restrictieve interpretatie de andere echtgenoot wel ex artikel 7, eerste lid, Toescheidingsovereenkomst kunnen opteren, indien ze al op 25 november 1975 waren gehuwd en niet indien zulks niet het geval was. Een dergelijke conclusie lijkt in strijd met de strekking van de bepaling te zijn. Na aarzeling kan daarom mijns inziens worden geconcludeerd dat artikel 7, eerste lid, Toe-

scheidingsovereenkomst in een dergelijk geval ruim moet worden uitgelegd. Indien in een dergelijk geval een uitzondering moet worden gemaakt op het in eerste instantie voor de hand liggende uitgangspunt, dat het huwelijk reeds moet hebben bestaan op de onafhankelijkheidsdag van Suriname, is het pleitbaar dat het optierecht ex artikel 7, eerste lid, ook bestaat, indien een Nederlander na 25 november 1975 in het huwelijk treedt met een ex-Nederlander wiens nationaliteit door of krachtens de Toescheidingsovereenkomst was gemuteerd. Het aannemen van een dergelijk optierecht ex artikel 7, eerste lid heeft tot voordeel dat niet slechts vrouwen doch ook mannen door het wijzigen van hun nationaliteit nationaliteitsrechtelijke eenheid in het gezin zouden kunnen bewerkstelligen. Indien men zou aannemen dat artikel 7, eerste lid, Toescheidingsovereenkomst in geval van een huwelijkssluiting na de onafhankelijkheidsdag restrictief zou moeten worden uitgelegd, dan zouden slechts vrouwen ex artikel 8 WNI, respectievelijk artikel 12 Surinaamse nationaliteitswet door eenvoudige optieverklaring een dergelijke nationaliteitsrechtelijke eenheid kunnen bewerkstelligen. Deze laatste conclusie zou echter het daadwerkelijke toepassingsgebied van die indirect discriminerende bepalingen vergroten. In het licht van artikel 9 Vrouwendiscriminatieverdrag is het derhalve wenselijk om artikel 7, eerste lid, Toescheidingsovereenkomst dusdanig uit te leggen dat ook in geval van een pas na de onafhankelijkheid gesloten huwelijk een optierecht aanwezig is. Wat de werking van de Toescheidingsovereenkomst in de tijd betreft, zij in dit verband – ten overvloede – herinnerd aan HR 5 juni 1987, NJ 1988, 559, waar dit rechtscollege stelde dat moet worden aangenomen dat ‘de Toescheidingsovereenkomst (...) enkel de nationaliteit regelt van personen (staatsburgers) die op het tijdstip van haar inwerkingtreding (het tijdstip waarop Suriname de volledige onafhankelijkheid verkreeg) reeds geboren waren.’

Indien de voorgaande uitleg juist is, had Alicia Grootbrood ten tijde van het afleggen van haar optieverklaring in 1977 ook een optierecht ex artikel 7, eerste lid, Toescheidingsovereenkomst en had zij derhalve in 1993 een retro-optierecht ex artikel 7, tweede lid van diezelfde overeenkomst. Ook om die reden heeft zij derhalve in 1993 door het afleggen van een optieverklaring de Nederlandse nationaliteit verworven.

Het afleggen van een optieverklaring ten gunste van het Nederlanderschap door Alicia Grootbrood op 17 september 1993 kon derhalve twee verschillende optierechten activeren, te weten het optierecht ex artikel 28 RWN en het optierecht ex artikel 7, tweede lid, TOS. Beide optierechten bewerk-

stelligden de verwerving van het Nederlanderschap; de eerstgenoemde bepaling deed zulks echter met terugwerkende kracht tot het ogenblik van de echtscheiding. Vanwege die terugwerkende kracht van het optierecht ex artikel 28 RWN dient die rechtsgrond als maatgevend te worden aange-merkt.

6 Conclusie

Op grond van het voorgaande concludeer ik dat Alicia Grootbrood op grond van de door haar op 17 september 1993 afgelegde optieverklaring het Nederlanderschap op grond van het bepaalde in artikel 28 Rijkswet op het Nederlanderschap heeft verworven met terugwerkende kracht tot het ogenblik, waarop haar echtscheiding van Arthur Heelhuid in het daartoe bestemde register was ingeschreven.

7 Epiloog

Uittreksel uit de reactie van het Ministerie van Justitie d.d. 5 juli 1994 (kenmerk 4431799/94/IND):

Gelet op het feit dat artikel 8 van de wet op het Nederlanderschap en Ingezetenschap van 1892 ruim werd uitgelegd en de opvolger, artikel 28 Rijkswet op het Nederlanderschap gezien de wetsgeschiedenis op dezelfde wijze kan worden geïnterpreteerd en omdat ik de mogelijkheid reëel acht dat destijds, op 14 april 1977, Alicia Grootbrood niet in overweging is gegeven wat de gevolgen van haar optie ex artikel 5 lid 1 van de TOS zouden zijn in het geval van echtscheiding en omdat zij eveneens de Nederlandse nationaliteit verloren zou hebben krachtens de Wet op het Nederlanderschap en Ingezetenschap ben ik bereid in te stemmen met de conclusie, dat Alicia Grootbrood haar Nederlanderschap kan hebben verloren door of in verband met haar huwelijk. Alicia Grootbrood heeft dientengevolge op grond van de door haar afgelegde optieverklaring ex artikel 28 RWN het Nederlanderschap verkregen. De verkrijging van het Nederlanderschap werkt terug tot de datum van ontbinding van het huwelijk, namelijk 28 juni 1993.